

Roman VOZIAN,

lector asistent la Catedra „Științe polițienești și socio-umane
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

IMPORTANȚA DECLARAȚIILOR MARTORILOR ÎN PROCESUL DE STABILIRE A ADEVĂRULUI

Summary

Hearing people is a process most commonly encountered evidence in criminal, civil, administrative, where the main goal is finding the truth. Whatever the nature of the offense committed is one indisputable witness role due to the fact that it can communicate with law enforcement.

Audierea persoanelor este un procedeu probatoriu cel mai frecvent întâlnit în cauze penale, civile, contravenționale unde scopul principal este aflarea adevărului. Indiferent de natura faptei săvârșite, rolul martorului este unul incontestabil datorită datelor de fapt pe care acesta le poate comunica organelor de drept.

Dacă în vorbirea curentă prin martor se înțelege acea persoană care a fost de față, a perceput cu propriile simțuri un anumit eveniment sau a căpătat direct anumite cunoștințe legate de evenimentul în cauză, în accepțiunea legii procesual penale martorul este persoana citată în această calitate de organul de urmărire penală sau de instanță, precum și persoana care face declarații, în modul prevăzut de lege [1], totodată, acesta prevede și categoriile de persoane care nu pot fi citate în calitate de martor [2], persoanele care au dreptul să audieze martorul, procedura de audiere a martorului [3], drepturile și obligațiile martorului [4].

Prevederi similare ale noțiunii de martor găsim și în Codul contravențional al RM dar cu deosebirea că acesta acordă dreptul de a cita martorul organelor abilitate [5], dar nu organului de urmărire penală sau instanței de judecată cum este stabilit în Codul de procedură penală, fapt care dă posibilitatea de a cita un martor, și altor organe de drept care au competențe de examinare, constatare și soluționare a cauzelor contravenționale.

Deși pentru depunerea declarațiilor intenționat false martorul poartă răspundere penală [6], fapt care accentuează importanța declarațiilor martorului la soluționarea unei cauze penale, civile, importanța declarațiilor martorului se atestă și prin caracterul solemn al depunerii mărturiei în fața instanței de judecată unde martorul este invitat la tribună, iar înainte de a face declarații, martorul depune jurământul solemn care nu doar denotă importanța jurământului dar și îl face pe martor să spună adevărul, iar persoanele care din motive de conștiință sau confesiune nu depun jurământul declară că se obligă să spună doar adevărul și să

nu ascundă nimic din ceea ce știe. [7]

Convenția Europeană a Drepturilor Omului acordă dreptul acuzatului să interogheze martorii învinuirii și să solicite interogarea martorilor în apărarea sa în aceleași condiții [8], această prevedere are legătură directă cu principiul „egalității armelor” în calitate de element principal al unui proces echitabil.

Procesul de audiere a martorului este unul foarte complex datorită impactului emoțional precum și din cauza diversității de cultură, educație, principii și modalitatea fiecărei persoane de a interpreta anumite evenimente, care de fapt pot duce la denaturarea depozițiilor martorului și la rândul său tergiversarea procesului de stabilire a adevărului. Astfel, în vederea evitării denaturărilor datelor de fapt cunoscute de martor în legătură cu săvârșirea unei fapte ilegale, un rol deosebit de important îi revine persoanei care efectuează nemijlocit audierea martorului.

La aprecierea declarațiilor martorului, o deosebită importanță o are cunoașterea aspectului psihologic de formare a declarațiilor, care de fapt trece prin câteva etape: recepționarea, memorizarea și reproducerea. Momentul esențial în formarea declarațiilor este timpul săvârșirii faptei când martorul, indiferent de voința sa recepționează unele date de fapt în legătură cu evenimentul respectiv.

Cea mai des întâlnită formă de recepție în formarea declarațiilor este cea vizuală, deoarece de cele mai multe ori martorii declară în fața organelor de drept fapte sau evenimente pe care le-au văzut. Modul în care martorul recepționează anumite însușiri ale obiectelor este direct influențat de anumiți factori obiectivi și psihofiziologici. Ca factori obiectivi care influențează recepția pot fi distanța, lumina, ceața, ploaia, alte obiecte care pot împiedica sau reduce vizibilitatea în astfel de situații când martorul nu vede absolut clar cele întâmplate. Ca factori psihofiziologici pot servi, de exemplu, acuitatea vederii martorului, anumite idei preconcepționate sau convingerile personale ale acestuia. [9]

Memorizarea evenimentului este un proces foarte complex, iar la aprecierea declarațiilor trebuie luat în considerare că informația memorată este prelucrată de conștiință și logică, dar nu este o simplă memorare asemenea unei fotografii, deci martorul poate memoriza din cele văzute doar o parte pe care acesta o considera mai importantă, iar alte detalii nu sunt memorizate sau uitate pe parcurs. [10]

La momentul expunerii trebuie luat în considerare faptul că de către martor pot fi comise anumite denaturări prin adăugire, omisiune, modificare, o mare importanță în acest sens o are capacitatea de exprimare a martorului, iar unele studii ale psihologiei martorilor susțin că uitarea la bărbați este mai accentuată decât la femei, dar amintirile femeilor sunt de multe ori inexacte.

Audierea martorului, indiferent de autoritatea care o efectuează, poate fi divizată convențional în trei etape: pregătirea pentru audiere, audierea propriu-zisă și analiza declarațiilor obținute.

La prima etapă persoana care planifică audierea, orientându-se spre numărul de persoane care urmează a fi audiate, trebuie să ia în considerare faptul că numărul mare de persoane audiate încă nu este un garant al succesului, stabilirea adevărului depinde direct de conținutul declarațiilor și relevanța lor la cauza investigată. Activitățile de pregătire a audierii încep cu studierea și analiza

minuțioasă a materialelor cauzei, fapt care poate evita unele discrepanțe în viitorul proces de audiere. Cunoscând datele care urmează a fi clarificate, se poate trece la identificarea martorilor, studierea în limitele posibilităților a personalității acestora și eventual citarea acestora, respectând procedura legală, totodată determinând o anumită ordine de prioritate.

Cunoașterea martorilor presupune obținerea și analizarea unor date despre persoanele ce urmează a fi ascultate. În afara datelor de identificare, trebuie să fie obținute cât mai multe informații legate de trăsăturile psihice ale persoanelor ce urmează să depună declarații în calitate de martori.

Totodată, în procesul de identificare a martorilor trebuie ținut cont de legătura dintre martori și părțile la proces, deoarece anumite categorii de persoane sunt în drept să refuze să facă declarații sau persoane care nu pot fi audiate în calitate de martor [11], chiar dacă legea nu enumeră aceste persoane, dar stipulează că intră în această categorie toți cei ce, în virtutea profesiei exercitate, devin deținători ai unor secrete privind faptele și împrejurările de care au luat cunoștință în timpul exercitării ei. Această interdicție privește medicii, avocații, notarii, preoții, precum și orice alte persoane care s-ar afla în situația prevăzută de lege și se justifică prin aceea că divulgarea secretelor ar dăuna nu numai celor ce exercită o profesie, ci și celor care beneficiază de aceasta, în care sentimentul de încredere joacă un rol esențial. În practică, se admite să fie audiați în calitate de martori și polițiștii, însă aceste declarații trebuie să fie apreciate în raport cu alte probe.

Potrivit jurisprudenței CEDO, declarațiile colaboratorilor de poliție ar trebui aplicate doar în circumstanțe excepționale, aceștia pot fi audiați în calitate de martori doar în cazul în care ulterior nu au participat la efectuarea acțiunilor procesuale. [12]

De asemenea un loc important în vederea pregătirii îl constituie întocmirea planului de audiere.

În urma studierii materialelor cauzei se stabilesc problemele care urmează să fie lămurite cu fiecare martor sau categorie de martori identificați în cauză. Stabilirea problemelor ce urmează să fie lămurite prin audiere este una esențială pentru a nu se omite aspectele importante cunoscute de martori, cu valoare pentru aflarea adevărului. [13]

Pentru buna desfășurare a ascultării și realizarea scopului pe care îl urmărește, în raport cu natura cauzei în care se efectuează, cu problematica ce trebuie lămurită și cu situația fiecărui martor în parte, trebuie să fie luate și alte măsuri pregătitoare, cum ar fi: invitarea părintelui, tutorelui, curatorului sau educatorului, când martorul este minor, invitarea unui interpret, în situația în care martorii nu cunosc limba în care se desfășoară procesul, selectarea și pregătirea materialelor ce vor fi folosite pe parcursul ascultării și determinarea modului, a momentului și a ordinii în care vor fi folosite ș.a.

Audierea propriu-zisă este un procedeu nu mai puțin important decât pregătirea pentru audiere, al cărui succes în mare măsură depinde de măiestria persoanei care realizează audierea, de capacitatea ei de a găsi limbaj comun cu diferite categorii de persoane, capacitatea de a dobândi încrederea martorului.

În afară de aceasta, la audiere este necesar de a respecta câteva reguli tactice, după cum urmează:

- audierea propriu-zisă a martorilor va începe cu identificarea martorului, depunerea jurământului dacă audierea este efectuată de către instanța de judecată și determinarea raporturilor dintre acesta și părți, respectiv a gradelor de rudenie sau de afinitate [14];

- se va crea un cadru de ascultare corect, caracterizat de seriozitate, lipsit de factori stresanți sau care pot distra atenția acestuia în orice fel (nu vor fi persoane străine, obiecte care pot induce teama). Audierea se va face cu calm, cu un ton de încurajare (mai ales pentru cei care nu au mai avut această calitate);

- după crearea acestui climat propice audierii, se va solicita martorului să declare liber asupra obiectului cauzei care i-a fost adus la cunoștință;

- dacă nivelul intelectual este deosebit de redus, poate fi ajutat de întrebări adresate cu tact, fără sugestie, fără ironie;

- abaterea martorului într-o declarație pentru a se îndepărta de la subiect va fi întreruptă cu tact și fermitate, cu întrebări care să-i sugereze că trebuie să-și reorienteze declarația pe subiectul discuției;

- trecându-se la faza întrebărilor, se va avea în vedere ca acestea să fie clare, precise, într-o formă pe înțelesul persoanei audiate, care să vizeze faptele percepute de martor, fără elemente de intimidare, fără a sugera în vreun fel răspunsul, fără reacții imediate când se constată că martorul, deliberat, face depoziții contradictorii, cu repetarea întrebărilor sau reformularea lor după caz sau după reacția intelectuală a martorului, cu diversificarea întrebărilor sau confruntarea cu alți martori sau învinuiți, cu prezentarea unor probe care pot reaminti martorului anumite fapte sau împrejurări sau care îl pot determina la o colaborare sinceră [14];

Procesul de evaluare a declarațiilor martorului este și acesta unul care merită o atenție deosebită, deoarece aprecierea incorectă a declarațiilor poate genera unele neclarități, care uneori pentru a fi clarificate necesită întreprinderea unor măsuri adăugătoare, audierea repetată a martorilor, care nu doar că creează incomodități martorului, dar la fel duce și la pierderea încrederii în structura respectivă, creează un precedent neplăcut pentru martor, care la rândul său pe viitor, cunoscând date despre o faptă ilegală, poate nega că are cunoștințe în legătură cu cauza dată sau, și mai rău, poate împărtăși experiența sa cu rudele, prietenii, cunoscuții care îi pot urma exemplul, fapt care poate împiedica întregul proces de stabilire a adevărului.

La prima etapă, verificarea declarațiilor se face în raport cu alte declarații, apoi cu alte probe existente în cauza respectivă. Este dificil de a stabili o ordine anumită a probelor în raport cu care trebuie verificate declarațiile martorului, acest fapt rezultă din diversitatea de cauze întâlnite, precum și din specificul probelor acumulate, însă cert este faptul că la analiza unei cauze concrete declarațiile martorului trebuie analizate în raport cu întregul sistem de probe acumulate și nicidecum formularea concluziilor doar în baza unei singure declarații.

Astfel, audierea persoanelor în cadrul investigării activităților ilicite se de-

tașează, din punctul de vedere al importanței, de restul activităților de acumulare a probelor – este activitatea cu frecvența cea mai ridicată, fiindu-i alocat cel mai mare volum de timp, este, de multe ori, principala sursă de informații utile soluționării cauzei.

Bibliografie

1. Art. 90 alin.(1) Cod de procedură penală al RM.
2. Art. 90 alin.(3) Cod de procedură penală al RM.
3. Art. 105 Cod de procedură penală al RM.
4. Art. 90 alin.(7-13) Cod de procedură penală al RM.
5. Art. 388 alin.(1) Cod contravențional al RM.
6. Art. 312 Cod penal al RM
7. Art. 108 Cod de procedură penală al RM.
8. Convenția Europeană a Drepturilor Omului art. 6 alin. (3) lit. (d).
9. Constantin Aionițoaie, Ion-Eugen Sandu, *Tratat de Tactică Criminalistică*, Editura Carpați, p. 124.
10. Igor Dolea, Dumitru Roman ș.a., *Drept procesual penal*, Editura Cartea Juridică, Chișinău 2009, p. 223.
11. Alin.(3) art.90 Cod de procedură penală al RM.
12. Van Machellen vs Olanda, aprilie 1997.
13. Iurie Odagiu, Sergiu Nestor, *Criminalistica*, Chișinău, 2002, p. 81.
14. Constantin Aionițoaie, Ion-Eugen Sandu, *Tratat de tactică criminalistică*, Editura Carpați, p. 139.
15. Olteanu Gabriel, Voicu Costică ș.a., *Ascultarea persoanelor în cadrul anchetei judiciare*, Editura Ait Laboratories S.R.L., București, 2008, p. 74.